

פרשת **שְׁלַח**

צִדְדֵי תַעֲשֶׂה לַמִּקְרָה – שְׁלַח לָךְ

וַיֵּצֵאוּ דְבַת הָאֶרֶץ ← אֶפְנוּ בַדְבָר וְאוֹרְשָׁנוּ – הָאֶרֶץ חֲשׂוּבָה מֵעַם יִשְׂרָאֵל!?

פרשתנו פותחת ב"פרשת המרגלים", הנשלחים ע"י משה רבינו לתור את ארץ כנען. סופה של הפרשה קשה במיוחד. במה חטאו המרגלים, עד שהביאו על עצמם, ועל כל בני דורם עונש כל כך חמור, שלא זכור לנו כמותו, אפילו בחטא העגל? בעטיו של החטא, נדחית הכניסה לארץ בארבעים שנה, במהלך מתים כל אנשי הדור הבוגרים, כשש מאות אלף גברים. ועונש זה, הוא כאין וכאפס, לעומת ההשמדה שהיתה צפויה לעם ישראל כולו (למעט משה), אלמלא חזר בו הקב"ה, לאחר תפילתו של משה בעדם. לפי הכתוב מוגדר חטאם כהוצאת דבה, וַיֵּצֵאוּ דְבַת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ... אֶרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֵיהָ הִיא". מה נורא כל כך בהוצאת דבה על הארץ? הרי מדובר בסך הכל בארץ גשמית, ולא בפגיעה בבשר ודם?

לא לחינם סמוכה פרשתנו לפרשת מרים, הקודמת לה, בה אנו מוצאים "וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה, עַל אֲדֹת הָאֲשֶׁה הַכֹּהֵנִית אֲשֶׁר לָקַח". מרים מדברת אמנם באחיה, אך אין המדובר בסתם אדם, מדובר במשה רבינו, "אדון הנביאים" ו"איש הקלקים", ובשל כך, היא לוקה בצרעת, ובזכות תפילתו של משה לשבעה ימים בלבד, בהם היא נסגרת מחוץ למחנה. המרגלים לעומת זאת, רק עונים בעצם לשאלות שנשאלו במסגרת שליחותם, מציגים עובדות שונות על הארץ (העשויה עפר), על יושביה (אויבים), על הביצורים שבה ועל פְּרִיָּה. אמנם הם חרגו מתפקידם והביעו את דעתם האישית והפסימית לגבי יכולתו של העם להתמודד עם האויב ולכבוש את הארץ. ועדיין, בהתייחס למעשיהם, עונשם מוגזם לכאורה, במידת חומרתו. מהתבוננות בתואר בו מכנה אותם הכתוב, "וַיִּמְתְּנוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצֵאֵי דְבַת הָאֶרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה", ברור שהדגש בעונשם, מושם על "דבת הארץ". מהי דבה בכלל, ומהי "דבת הארץ" בפרט, ובמה היא חמורה כל כך? המילה 'דבה' פנים רבות לה, לכן נשתדל לבחון אותה באופן מקיף מזוויות ראייה שונות.

המופע הראשון של המילה 'דבה' בתורה, מצוי בסיפורם של יוסף ואחיו, וַיִּבֶא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם". אך במופע זה, להבדיל מפרשתנו, מביא יוסף את "דבתם רעה", בעוד שהמרגלים מוציאים את "דבת הארץ רעה". פעולה של הוצאה היא מבפנים כלפי חוץ, בעוד שהבאה היא בכיוון הפוך, מהחוץ פנימה. מה בא שוני זה בתיאור הפעולה, לומר לנו? כאן גם המקום לשאלה נוספת, באשר לשתי הפרשות. בשפה היומיומית המדוברת, מצטיירת המילה 'דבה' כדיבורים בעלי תוכן שלילי, ושאינם אמת, הנאמרים בגנותו של אדם מסוים. ואם אכן כן, ברור שניתן להתייחס אל הדיבה, פְּרִעָה מיסודה. מדוע אם כן מדביקה לה התורה, שאין בה מילה מיותרת, את התואר "רעה", המיותר לכאורה ("דבת הארץ רעה")?

נעלה אל שורשה של המילה 'דבה' - ד.ב.ב. - השייך לגזרת הכפולים. השורשים המשתייכים לגזרה זו, מתאפיינים בנוסף לאות הכפולה שבהם (השנייה והשלישית), גם בייצוג של פעולות החוזרות על עצמן, כמו לגלול, לשנן (לקרוא ולשוב ולקרוא), לפורר לסובב ועוד. אחד הכללים בשורשים אלה הוא, שאת משמעותו של השורש ניתן לגלות באמצעות שתי האותיות הראשונות שלו, ואילו האות השלישית (הכפולה) מבטאת את החזרה על הפעולה עוד ועוד. המשנן למשל, שונה את פרקו ושב ושונה, עד שהוא בטוח שהוא זוכר אותו היטב. מהי אם כן הפעולה הבסיסית, עליה מצביעות האותיות 'דב' (שתי האותיות הראשונות של השורש ד.ב.ב.)?, במקרה שלנו, ברור לנו שהשורש קשור עם דיבור. אנו מדובבים מישהו, באמצעות דיבור שלנו המופנה כלפיו, על מנת לשכנע אותו. ואיפה יש כאן פעולה כפולה? המיוחד שבפעולת הדיבור הוא בכך, שעניינו של המדובר אינו רק לדבר ולהשמיע. המדובר מדבר עם מי שיושב מולו, מתוך רצון לגרום לו לדבר. כל כוונת הדיבור של המדובר, היא לחלץ דיבור מפיו של השני, להפעיל עליו את כל כושר השכנוע, כדי שיִדַּבֵּר, ובעצם מדובר בדיבור שמטרתו ליצור דיבור.

חז"ל מתייחסים לפעולת הדיבור, להבדיל מאמירה, כאל "לשון קשה", בתוכן או בצורת ההבעה, כפי שאנו מוצאים בהתייחסותם לפסוק "וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה", "אין דבור בכל מקום אלא לשון קשה". מאפיין זה בולט במיוחד בלשון בה מספרים אחי יוסף ליעקב אביהם, את שאירע להם במצרים, "דָּבַר הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאֶרֶץ אֶתְנִי קִשׁוֹת".

קיימת אפשרות שמקורה של המילה דבה, בארמית. ואז ניתן להבין את פשרה, בהתחשב בעובדה שהאותיות ד' ו-ז מתחלפות. האות ד' בשפה הארמית, מתחלפת לאות ז' בלשון הקודש, כמו 'דקנא' בארמית, שתרגומו זָקָן, או 'דהבאי' שתרגומו זהב. על אותה דרך, תהפוך דבה לזיבה. לדובר פירושו להוציא, אך לא בשטף ובצורה קולחת, אלא בצורה עצורה יותר, איטית וצמיגית, כמו מוגלה הזבה מפצע או כדבש הניגר. שתי האותיות הראשונות בשם דבש, כמו באו לרמז על צמיגותו, הגורמת לו לזוב.

זווית ראייה אחרת היא משיר השירים, מהפסוק "חֲפָדָּ פִּינִי הַטּוֹב... דוֹבֵב שְׁפָתַי יִשְׁנִים". כאן מדובר ברחש, במלמול, בהגייה לא מסודרת של דברים היוצאים מפי הישן, בדיבור שאין לו בהכרח כל פשר, או קשר עם המציאות. כמו תינוק שזה עתה החל ללגג, שאם ננסה לדובר אותו, מה שנצליח להוציא מפיו ביתר קלות, זה עיצורים כמו דה בה בה, המזכירים את השורש ד.ב.ב. ונסיים בכך, ששם העצם דָּבַב בלשון חז"ל, פירושו שנהא, ולכן השונא קרוי "בעל דָּבַב".

נשוב עתה אל השליחים, העומדים לצאת לשליחותם ונסה להיכנס לראש שלהם. לדברי רש"י, הם לא רצו להיכנס לארץ ישראל. הכתוב רומז לנו על כך בפסוק הפותח בפירוט שמותיהם, "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ". מדוע דווקא ברגע האחרון שלפני שליחתם, נזכר משה לשנות את שמו ליהושע? ועל כך משיב רש"י, "התפלל עליו, י-ה יושיעך מעצת מרגלים". כלומר שעוד בטרם יצאו לשליחות, היתה כבר בתוכם התנגדות לכניסה לארץ ישראל. הייתכן, שראשי השבטים, שהיו עדיין צדיקים באותה שעה, יעדיפו את המדבר הנורא, על פני הארץ המובטחת?

ומסביר בעל התניא, שלאחר למעלה משנה מאז קבלו את התורה, חל שינוי בתפיסתם את עצמם ואת המציאות וחייהם הפכו להיות רוחניים יותר. על המן שירד כל בוקר, הם ברכו "המוציא לחם מן השמים", ומכיוון שלא היתה בו פסולת וכולו נבלע בגופם, לא היו להם הפרשות וממילא גם לא נזקקו לשירותים. מים הם שתו מבארה של מרים. הם לא נדרשו אפילו לתפור להם בגדים או מנעלים, כפי שמעיד משה, "לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלף לא בלתי מעל רגלך". לפי המדרש, היה הבגד של ילד למשל, גדל עימו לפי קצב גידולו (כמו השריון של הצב), וענני הכבוד היו כמו מכבסים ומגהצים את בגדיהם בעודם עליהם. את זמנם הם ניצלו "בכף" ללימוד תורה, אצל הטוב שבמלמדים, בבית מדרשו של משה רבינו. והנה, מדברים על כיבוש הארץ, על חזרה אל העיסוק בגשמיות, אז הם יאלצו לשוב ולכלות את רוב זמנם בעיסוקים הגשמיים וה"קטנוניים". רק כדי שיוכלו לאכול לחם, יהא עליהם קודם לחרוש, לזרוע, לקצור, לעמר, לאסוף, לדוש, לזרות, להפריש תרומות ומעשרות, לטחון, לנפות, ללוש, להפריש חלה ולאפות, ורק אז יוכלו לברך "המוציא לחם מן הארץ", וכיוצא בזה בשאר התחומים. "עלינו לטרפד את המהלך", הם אמרו בלבם. הבה נחפש אחר חסרונות ופגמים בארץ היעודה, וכך, אם נצליח לפסול אותה נזכה להמשיך בחיינו הרוחניים.

תחושה זו מביאה אותם לידי **שנאה** (דָּבָר) **לארציות**, לדַבַת הָאָרֶץ. הם שוכחים שכל הברואה כולה, היא בגדר רצונו של הקב"ה "לעשות לו דירה בתחתונים". אילו היה האדם אמור לעסוק ברוחניות בלבד, לא היה הקב"ה מוריד את נשמתו הרוחנית, אל תוך גוף ארצי, שיסודו מעפר. רצונו של הקב"ה מובע בפסוק "אם לא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לא שְׁמַתִּי". התורה אכן ניתנה כדי שיעסקו בה יומם ולילה, בכל רחבי העולם, אך "לא בשָׁמַיִם היא", אלא באה לחקוק רוחניות (שָׁמַיִם) בחומר (בָּאָרֶץ). הם רוצים בתורה, אך רק בתיאוריה, לא במעשה המצוות. הם מנסים לגייס את העובדות לצידם, וטענתם: האיכות של הגשמיות בארץ אכן חוגגת, אך היא תאכל ברוחניות שלנו בכל פה, "אָרֶץ אֶכְלֶת יוֹשְׁבֵיהָ היא", "לא נוכל לַעֲלוֹת אֶל הָעָם", אנו לא בנויים לשוב ולהיות "עמי ארצות". טענה זו כנגד **הארציות**, היא בעצם הטחה כנגד תוכנית הברואה של הקב"ה, ומוליכה בסופו של דבר למותם, שהרי אין לך רוחניות "מוזקקת" יותר מזו שהנשמה יכולה להגיע אליה לאחר המיתה, כאשר היא עוזבת את הגוף והארציות, ועולה לה השמימה.

אך בעצם הם עשרה בלבד, ודעתם תהא בטלה אם לא יגייסו ויטו את כל העם לצידם. ואז הם מפעילים את כושר הדיבוב שלהם, ומנסים לחלץ מפי הציבור **דיבורים קשים**, טענות ומענות כנגד משה, כנגד ה' ונגד התוכנית של העלייה לארץ. המרגלים הנגועים כבר במחלה, מדביקים בזיהום הזב מהם, את כל העדה, ה**דוֹבַבֵת** לה כתינוק, דברים חסרי טעם והיגיון, על שיבה למצרים, בה שוררים שיא הארציות והיצריות, ומאידך, היא גם המקום האטום ביותר לרוחניות.

כעת נוכל להבין גם מדוע קרויים מעשיהם ה**נוצאת דָבָה**. כפי שאומר הרמב"ן, דָבָה יכולה להיות בנויה על דברי אמת, אף שיש בהם גנאי, ויכולה להיות בנויה על דברי שקר. אצל יוסף, הרואה אצל אחיו בשדה הנהגות שליליות, הוא **מביא** עימו את הדברים פנימה, הביתה, ומ**דבר** עם יעקב אביו, כדי שזה יוכיח את אחיו. הוא הוא מציג את הדברים כפי שהוא רואה אותם (ויש בדברים גם כאלה שהוא אינו מבין נכונה). אך המרגלים, הם יודעים שהציבור אינו מואס בארציות, לא כולם ברמתם של ראשי השבטים, והציבור לא יקנה את טענותיהם, אם הן תוצגנה לו, כפי שהם רואים את התמונה. לכן הם בונים מצגת חדשה, מסכת של טענות דו-משמעיות, שאפשר יהיה "למכור" לציבור. אנו יכולים למצוא לכך מעין רמז באותיות המילה דָבָה, כי בכתיב מלא, דָבָה = **בְּדָה**. הם בודים דברים מליבם ומוציאים אותם החוצה.

דיבתם של המרגלים, כפי שהתורה מעידה עליה, היתה בוודאי **רָעָה**. ומה היה העונש באמצעותו מדד להם הקב"ה, מידה כנגד מידה? מגפת ה**דָבָר**, משורש היסוד של ה**דָבָה**, ד.ב.ר, ה**דיבור** בו נכשלו. אם דָבָה נגזרת מסוגי הפעילות שהזכרנו (למעט שנאה), כי אז, כפי שאומר רש"י על ה**דָבָה**, "וישנה לטובה וישנה לרעה". כלומר, שיכולה בהחלט להיות גם דָבָה **לְטוֹבָה**. ואולי חלק מהתיקון שלנו, "דור המדבר" המודרני, הוא לתקן את חטא המרגלים, בדומה למה שקלקלו. עלינו לגלות את האורות והצדדים הטובים שב**דָבָה**, ולהביא אל הזולת, אל כל יהודי את דַבַת עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל, **לְטוֹבָה!!!** לגרום להם לומר רק דברים **טובים** לזכותם של עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל.

ד ב ר ח ס י ד ו ת

החכמים הגדולים ביותר – לעולם לא יצליחו לגלות את האוצרות הטבעיים הגדולים, שטבע הקב"ה בארץ. אף לגבי בני ישראל, שנקראו "ארץ חפץ", כן. אי אפשר לאף אחד לעמוד על האוצרות הרוחניים הכבירים הטמונים בכל יהודי. (הוספות לכתר שם טוב)

שבת שלום ומבורך

||| |||

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hhanany@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.

פא אף פתחה

אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת

במסכת אבות פרק ב', מופיעה אמרתו של רבי יוחנן בן זכאי, בגרסה המוכרת יותר, "**אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת**". אך קיימות גרסאות אחרות, של הרמב"ם, רבינו יונה, מדרש שמואל, ועוד, על פיהן הנוסח הנכון הוא "**אם עשית תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת**", דהיינו הרחבת הכלל והחלתו גם על כל המצוות, עבודת ה' וכיו"ב.

הפרשנות המקובלת למידה זו היא, שאם אתה מרבה בלימוד תורה או בעשיית מצוות, ומשתדל לעשותן על הצד הטוב ביותר, עדיין אין לך סיבה להתגאות בכך או לראות בכך מעלה גדולה, **כי לכך נוצרת**. דהיינו, גם אם הישגיך ניכרים מאוד ובולטים לטובה, עדיין, אתה עושה את מה שאתה מחוייב לעשות ומנצל את הכישורים הייחודיים בהם חנן אותך הבורא לשם כך, ואין כל סיבה שתפרגן לעצמך בשל כך.

ועדיין יש מקום לשאול על הנוסח שנבחר כדי להביע משמעות זו, "**אל תחזיק טובה לעצמך**". כי אם מדובר בעשיית הטובה והייחודית של האדם, שהיא בוודאי לרצון לפני הבורא, מדוע לא להמשיך ולהחזיק בה? ואם מדובר ברגש של הערכה עצמית גבוהה, מדוע היא קרויה '**טובה**'? ומדוע לא לשלול את יצירתה מלכתחילה? ומדוע דרושה בכלל המילה '**לעצמך**', המיותרת לכאורה?

לכן כנראה, חלק מהמפרשים המייחסים את האימרה ללימוד התורה, מביאים פירוש נוסף/משלים, לפיו אם זכית ללמוד הרבה תורה, שהיא היא ה**טובה**, אל תשמור אותה לעצמך בלבד, מה שעלול גם להגדיל את הפער בינך ובין האחרים, כי אם להיפך, עליך לחלוק את הידע והחידושים שלך עם האחרים, לקיים "ללמוד וללמד" ולהפיץ תורה ברבים.

בפרק ו' לעומת זאת, מונה המשנה ארבעים ושמונה מעלות, שהן בגדר סגולות לקניין התורה ומהן: "...המפיר את מקומו, והשומם בקלקו, והעושה סניג לדבריו, ואינו מחזיק טובה לעצמו, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את מצדקות...". כאן המידה, של "**ואינו מחזיק טובה לעצמו**" אינה כרוכה בלימוד התורה או בקיום המצוות. כיצד ניתן אפוא להבין, במה דברים אמורים?

ונראה לי בס"ד, שאפשר להיעזר לשם כך בפסוק "בעיית" ממשלי, "**אל תמנע טוב מבגליו להיות לאל ידך לעשות**". רש"י ומפרשים נוספים, מביאים בין השאר, את הפירוש שהמילה '**בגליו**' מיוחסת לעני הבא לבקש צדקה, ובעצם רואים את העני כ"בעלים מלכתחילה", של הצדקה, אותה אמור העשיר לתת לו. איך אפשר להבין זאת? והרי הנותן, כל עוד לא נתן את הצדקה, הוא הבעלים של הכסף שברשותו?

כאן, עלינו לנסות ולהבין איך פועל ה"מנגנון" האלוקי, בהתייחס למצוות הצדקה. התורה מקדימה את הנימוק לציווי למתן הצדקה, בקבעה "**כי לא יחדל אביון מקרב הארץ**"..., כדי שתמיד יהיה מקום לקיום הצדקה, אם כי האביון אינו חייב להיות מעם ישראל. ולכן, ממשיך הפסוק בציווי, "**על פן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאביוןך**", כי אם לא תהיה בצד הנותן, אתה עלול למצוא את עצמך בצד השני, כפושט יד. כדאי לך לתת.

הפתגם החסידי "בתוך המשכורת שלך, מצוי גם השכר שלך", עוזר להבהיר את התמונה. בתוך כל הטוב הגשמי, וגם הרוחני, שהקב"ה משפיע עלינו, מצוי גם חלק שלא נועד לנו, אלא אמור לעבור באמצעותנו לבעלים האמיתיים שלו, לנזקקים לו. אנחנו אמורים בעצם, לשמש כגבאי הצדקה של הקב"ה, כצינור להעברת ה**טובה**, כסף, תורה, חום חיבה וכל דבר טוב המצוי אצלנו בשפע יחסי, וחסר למי שנצרך לו.

לכן, מתאים יותר כעת הנוסח הקורא לנו שלא להחזיק בידנו (בחזק יד) את ה**טובה** שהקב"ה הפקיד בידנו, ולא להשאירה לעצמנו (בעוצם ידנו), אלא לשחרר אותה, לפתוח את היד שלנו המחזיקה בה ולהעבירה לידי בעליה. וכל זאת למה? **כי לכך נוצרת**. אותיות המילה '**נוצרת**' כמו רומזות על תפקיד השליח, **כי לכך צנור אתה!**

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח / ח

לקבלת הגיליון במסרון או במייל, אנא פנה אל hhananv@gmail.com 9691-569052